

Het geluk van Lou

LORRAINE FOUCHET

*Het geluk
van Lou*

Vertaald uit het Frans
door Gertrud Maes

Nieuw Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Entre ciel et Lou*

© 2016 Éditions Héloïse d'Ormesson

© 2017 Nederlandse vertaling Gertrud Maes / Nieuw Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

Omslagontwerp bij Barbara

Foto auteur © David Ignaszewski / Koboy

NUR 302

ISBN 978 90 468 2218 0

www.nieuwamsterdam.nl

Me'zo ganet e kreiz ar mor
Ik ben geboren midden op zee

Yann-Ber Kalloc'h

Hoe komt het aan zijn naam?
Van goede fee of boze kol?
Of uit een zompig hol,
even zwart als modderige voren?
Men zegt dat je er plezier beleeft,
men zegt ook dat je het niet overleeft
Ik heb het over île de Groix.

Gilles Servat en Michelle Le Poder

Une île, voici qu'une île est en partance
Et qui sommeillait en nos yeux,
Depuis les portes de l'enfance

Jacques Brel

Voor kunstschilder Simone Marini,
die me zes maanden na de dood van Isabella Peroni
een verzegelde fles heeft gegeven met haar stem erin

Voor de Groisillons, de bewoners van het île de Groix,
dat stuk grond in de oceaan behoort hun toe
Voor hen die van elders komen,
en op Groix hun tenten hebben opgeslagen
Voor iedereen die ondersteboven is van Bretagne

31 oktober

Jo, île de Croix

Ik heet Jozef, jij noemde me Jo. Met rode ogen zit ik op de voorste rij in de kerk, met de jopper en mijn zeegroene trui om mijn schouders. Je zei dat lelies een geur hadden die de doden kon wekken, die had ik dus voor je moeten kopen. Je had gevoel voor liefde, maar ook gevoel voor humor, veel absurder dan het mijne. Ons hele leven ben je bezig geweest flauwe grapjes met me uit te halen. Ik weiger te aanvaarden dat zo'n stralende vrouw als jij dood is. Er is vast ergens een valstrik. Wanneer beland ik daarin?

Onze kinderen zijn met de boot gekomen. Cyrian is uit Parijs komen rijden, met zijn vrouw Albane, hun dochter Charlotte en de pup Hopla, in zijn zwarte Porsche Cayenne, die hij op het parkeerterrein in Lorient heeft laten staan. Sarah heeft de trein genomen, ze heeft zich gered met haar stok en haar rolstoel niet meegesleept. Cyrian heeft alles geregeld zoals hij zijn onderneming leidt. Hij heeft je kist gekozen, voor de advertentie in de kranten gezorgd en voor het misboekje met jouw adembenemend mooie foto voorop. Onze zoon is niet aardig, niet grappig en ook niet vertederend, maar er valt niets op hem aan te merken.

Alle banken in de kerk zijn bezet: de eilanders aan de ene kant, de niet-eilanders aan de andere, je familie voorin. Hier waren we bij het huwelijk van de kinderen van onze vrienden,

hier hebben we hun ouders mee begraven. Dan gingen we hand in hand achter in de kerk zitten. Vanochtend mis ik je hand en zit ik als een uitslover op de voorste rij. De ex voto van een boot, die boven mijn hoofd schommelt, maakt me zeeziek. Achter het altaar, onder het kruisbeeld, staan naast het grote anker twee vredesengelen. De nieuwe pastoor, de jonge pater Dominique, leidt zelf de dienst. Vroeger kon je alle dagen doodgaan, tegenwoordig wonen de pastoors hier niet meer het hele jaar door. Je bent op de juiste dag gestorven, je hebt recht op een echte mis. Het La Kleienn-koor zingt *Audite Silete*, van Michael Praetorius. Het is aangrijpend en intens.

Ik heb honger als een wolf, nee als een zeeman, als een *loup de mer* – een zeewolf. Ik honger naar Lou, want dat is jouw naam. Ik verlang naar jou en naar onze favoriete *crêpe* met camembert, karamel en gezouten boter. Mijn hart is gezwollen van verdriet – en dat voor een cardioloog. Ik ben slecht geschoren en mijn schoenen zijn niet gepoetst. Mijn schoondochter Albane is geschokt omdat ik mijn zeegroene pullover draag. Die heb je me voor onze laatste trouwdag gegeven. Maar ik ben de weduwnaar, ze moeten me met rust laten! Ik heb altijd een trui om mijn schouders, dat is mijn handelsmerk. Onze vrienden hebben me beloofd dat als ik eerder doodga dan zij, ze allemaal met een ‘Jozef’ omgeslagen naar mijn begrafenis komen. Dat zal jij niet meemaken.

Een mensenleven wordt opgebouwd als een ui, laag voor laag. In deze kerk zijn jouw verschillende werelden verenigd. De club van zeven – onze vrienden op Groix, met wie we de zevende van elke maand afspraken om te gaan eten in het dorp bij onze vriendin Fred – is voltallig. Ook de leden van de VOVFM zijn er – de vereniging ter ondersteuning van vrouwen met falende mannen, die ik samen met Jean-Pierre heb opgericht toen we

klusten bij de vrouwen van vrienden die het weekend op het eiland doorbrachten en doordeweeks weer waren vertrokken voor hun werk. Voorin zit je familie, rechte rug, hoofd keurig omhoog. Je vader, de graaf, is twee jaar geleden gestorven. Je moeder kwam om bij een verkeersongeluk toen je een jaar oud was. Je oudere zussen zijn gaan zitten als de Daltons, op lengte. Sinds de begrafenis van je vader heb ik ze niet meer gezien. Zij zijn op het familiekasteel gebleven, jou heb ik geschaakt. Ze lijken op je, maar zonder de vonken en de bubbels, de gekkigheden en de dromen. Je jeugdvriendinnen van de katholieke particuliere school zijn trouw gekomen. Ik herken ze aan hun mantelpakken, sjaaltjes, mocassins en ballerina's. In dit jaargetijde dragen onze vrienden van Groix eerder warme jassen, lange broeken en stevige schoenen. Jij had je ingezet voor de Prix Clara, een verhalenwedstrijd voor jonge schrijvers in de dop, van wie werk wordt gepubliceerd waarvan de opbrengst ten goede komt aan cardiologisch onderzoek. Je collega's en de jeugdige winnaars zijn uit Parijs gekomen. Mijn ouwe maker Thierry Serfaty, baas op neurologie, is er uit vriendschap. De vakgenoot die nu mijn cardioafdeling leidt is uit beleefdheid gekomen, ik heb hem nooit kunnen pruimen. Twee jaar geleden ben ik met vervroegd pensioen gegaan om eindelijk te kunnen genieten van het leven met jou. Je hebt me op een gruwelijke manier laten zitten, Lou.

Je bent gestorven in de nacht van zaterdag op zondag, bij de overgang van zomertijd naar wintertijd. Om drie uur 's nachts zetten de Fransen hun horloge een uur terug. Als een ultieme lange neus blies je precies op dat moment je laatste adem uit, de verpleegster deed net haar ronde. Bij ons in Bretagne komt Ankou, de overzetter van de doden, hun ziel halen met zijn piepende kar. Wat heb je tegen hem gezegd? 'Zet je horloge terug, anders grijp je mis.'

We komen door de grote deur in het kerkportaal het plein op. De herfstzon beschijnt de tonijn die boven op de kerkspits troont. Overal elders in Frankrijk staan er hanen op de torens, maar dit is een zeemanseiland, het was de voornaamste tonijnhaven van Frankrijk aan het begin van de twintigste eeuw.

Bij gebrek aan klandizie hebben we geen rouwcentrum op het eiland. De stoet loopt om de kerk heen om te voet naar de begraafplaats te gaan. Die weg neem ik elke dag, maar bij wijze van uitzondering stop ik nu niet om in de Triskell koffie te gaan drinken en heb ik geen krant onder mijn arm. Mijn hart is aan flarden gescheurd en mijn ziel is tot moes geslagen. Jij geloofde in de God van je vader, ik geloof in de God van de zeelieden. Hij heeft me in de steek gelaten, ik lijd schipbreuk aan wal, ik verdrink in mijn verdriet zonder de zee op te zijn gegaan.

De doodsklok luidt. De auto's stoppen. De ouderen slaan een kruis. Arthur, de beagle van Fred, plast tegen het wiel van de lijkwagen. Ik schenk hem een dankbare blik, hij is de enige die gewoon doet. Onze kinderen lopen vlak achter me, kapot van verdriet. Ik bid dat het een van je rare grappen is. De stoet loopt langs Le Cinquante. Jean-Louis verandert zijn kaart al naar gelang de markt. Jij zou het taartje van 'vergeten' tomaten met krab en paprikasorbet hebben genomen, ik zou de soep van gerookte koolvis met algen hebben gekozen. Jij zou niet bezwijken voor een toetje, ik zou zijn gevallen voor de poire Belle-Hélène, waarvan jij de helft van me zou pikken. Nu ga ik me alleen volpropfen. Die gedachte bezorgt me een steek in mijn hart. Als ik een stuk voor je overlaat, kom je dan terug? We komen langs de schilderijengalerie van Yannick, Maurie en Perrine. Ga je ineens van een doek af springen, zodat ik me doodschrik?

Je was zo mooi, Lou, dat een blinde er weer de ogen van een jachtpiloot van zou krijgen, of een paraplegiepatiënt de snel-

heid van een cheeta. Ik heb je niet dood gezien, dat heb ik geweigerd. Dat beeld wilde ik niet, ook al verkondigen mijn collega's van psychiatrie dat het nuttig is voor de rouwverwerking. Ik staak tegen de rouw, Lou, ik ben een rooie.

In de overdekte markthal waar we langslopen, speelt zich een bizar tafereel af. Het is er een gehups vanjewelste en toch hoor ik niets. Ik stop abrupt. Iedereen houdt in, behalve de zwarte auto die jou meeneemt. Ik kijk beter. Er wordt echt gedanst in de hal. Op een van de zuilen ontdek ik een affiche, dat daar tegenaan is geplakt: 'Stil dansfeest uit protest tegen de heffingen voor winkeliers in het dorp die muziek draaien.' Ik verlaat de stoet en loop naar de geïmproviseerde dansvloer, waar vandaag niemand iets verkoopt.

'Papa,' fluistert Cyrian gegeneerd.

'Schoonpapa,' zegt zijn vrouw Albane erachteraan.

Ik heb er een hekel aan als ze me zo noemt, en ze kunnen de pot op. Ik spreid mijn armen en draai rond. Iedere danser volgt zijn eigen tempo. Ze hebben koptelefoons, oortjes, iPods of mobiele telefoons. Ik beweeg op het ritme van muziek die alleen ik kan horen: in mijn hoofd zingt Serge Reggiani. Uit het veld geslagen staat de begrafenisstoet te wachten. Je jeugd-vriendinnen zetten grote ogen op, je zussen zijn verbijsterd. Cyrian komt naar me toe en wil me aan mijn arm meetrekken. Driftig schud ik me los. Dan laat Sarah haar stok op de grond vallen. De andere dansers gaan voor haar opzij. Ze legt haar arm om me heen en begint met me rond te draaien.

'Fellini is op 31 oktober gestorven,' fluistert ze in mijn oor.

We dansen, wankelend, kwetsbaar, slecht gekleed en ieder op het ritme van zijn eigen muziek, voor onze dochter ongetwijfeld een melodie van Nino Rota.

'Ik kom zo,' zeg ik tegen Cyrian, op een toon die geen tegenspraak duldt.

Misnoegd loopt hij terug. Zijn vrouw klemt haar dunne lippen op elkaar. Hun dochter, Charlotte, negen jaar oud, heeft er maling aan. Het gezicht van haar halfzusje Pomme, tien jaar, oudste dochter van Cyrian, die met haar moeder bij ons woont, is nat van de tranen. Ze kent haar vader slecht. Sinds haar geboorte komt hij alleen even op Groix aanwaaien voor haar verjaardag, met Kerst en met Pasen, en hij kwam voor jou op Moederdag. Zonder ooit zijn ex, Maëlle, de moeder van Pomme, tegen te komen.

Ik beëindig mijn couplet: 'Ik hou van je, jij, die nooit een groot mens zal worden, laat me nooit alleen, ik hou van je.' Ik zeg voor de laatste keer mijn woorden van Groix tegen je, me galon, mijn hartje, *me karet vihan*, mijn liefde. Dan buig ik voor Sarah en raap haar stok op.

'We moeten terug naar de stoet,' zeg ik.

Sarah fluistert tegen Pomme: 'De stoet is een gedicht van Prévert dat begint met: een oude man van goud met een rouwend horloge, een Engelse man met een loodssouverein, een zeewaker met een nachtkapitein.'

Pomme heeft de ogen van haar vader, blauw met gouden spikeltjes. Ze is pienter, ze heeft alles goed op een rijtje. In Sarahs tempo voegen we ons weer bij je. Om een echte eilander te zijn moet je op de begraafplaats vier gedenkplaten hebben, vier generaties geboren en gestorven op dit stuk grond midden in de oceaan, drie mijlen uit de kust van Lorient. Ik ben hier geboren, als afstammeling van meerdere generaties zeevissers. Jij bent in het kasteel van je vader geboren, als eerbiedwaardige erfgename van ridders en jagers. Door met mij te trouwen verloor je je titel, maar daar kreeg je Groix voor in de plaats. En ik werd je zielsverwant, je boezemvriend. Je 'boevenvriend', zoals Pomme het als peuter verhaspelde – het woord is gebleven.

Het eiland beschermt maar isoleert evengoed. Degenen die aan Groix gehecht zijn, vinden bij aankomst hun verloren ziel terug. En als ze weer vertrekken, nemen ze het schaduwbeeld mee, dan gaat hun herinnering in ballingschap en leven ze in afwachting van het weerzien. Groix, een tastbare werkelijkheid van acht bij vier kilometer, is verslavend. Als de boot in Port-Tudy tussen de twee lichtbakens van de haveningang doorvaart en aanlegt, leven ze op. Eilanden, met hun eigen hartslag, vormen een landmark voor de ziel van de bewoners, een vast punt dat dient als herkenning van een kust. Daar kun je alleen maar waarachtig zijn.

Toen Sarah en Cyrian klein waren, heb ik ze uitgelegd dat het hart van de eilanders omgeven was door zout water. Op de eerste dag van de schoolvakanties nam ik ze mee om een glas zee-water te drinken. We holden naar het strand, ongeacht het weer, en we dronken terwijl we elkaar in de ogen keken. Cyrian, de oudste, gaf het ritueel als eerste op. Sarah hield het iets langer vol, om mij een plezier te doen. Met Pomme ga ik ermee door. Ik heb het met Charlotte geprobeerd, de enkele keren dat ze kwam, maar ze spuugde alles uit. Albane slaakte kreetjes als een hysterische meeuw. Ik hield ermee op.

Toen ik je zag, met kaarsen aan bakboord en stuurboord, dacht ik aan *Dodenwaken en andere moordende geneugten*, van Lucien Gourong, de troubadour van Groix. De laatste keer dat we naar hem zijn gaan luisteren, gingen we zingend naar huis: 'Ze verloor haar eer ho jo in de vallei van Kerlivio.' Vandaag ben ik niet zo flink.

Pomme krimpt ineen als ze je kist in het graf laten zakken. Ze probeert haar vaders hand te grijpen, maar hij laat zijn armen slap hangen. Charlotte buigt zich over haar mobiele telefoon. Haar gezicht vertrekt, er is geen ontvangst. Pommies blik wordt

vertroebeld door haar tranen. Je twee kleindochters hebben alleen hun vader gemeen. Familie is belangrijk. Cruciaal. Maar vandaag is het mijn kruis.

Ik ben altijd verbaasd als mensen aan wie in interviews wordt gevraagd ‘Wat was de mooiste dag van uw leven?’ antwoorden: ‘De dag dat mijn kinderen werden geboren.’ Voor mij is dat de dag waarop jij voor het eerst naar me lachte. Onze kinderen, dat sprak vanzelf, dat was voortplanting. Maar dat jij van me hield, met je betoverende blik en je fantastische uiterlijk, dát was een wonder. Je had een oogverblindende lach, ik ben nog steeds verblind, maar jij bent er niet meer om me te leiden.

Toen je vroomste zus me verzekerde dat je gelukkig was bij Onze-Lieve-Heer in zijn heerlijkheid, antwoordde ik dat ze het mis had, je was gelukkig bij ons. God heeft geblunderd, of hij is een weekendje weg en zijn vervanger heeft de verkeerde naam op de lijst aangekruist.

Ik ben op dit eiland opgegroeid. Er waren twee scholen, die van de duivel en die van Onze-Lieve-Heer, de openbare en de katholieke. Ik ben op allebei geweest. Daarna was ik intern op het lyceum in Lorient, heb ik in Rennes medicijnen gestudeerd, heb ik als een gek gewerkt en ben ik geslaagd voor het coassistentchap in Parijs. We zijn getrouwd. Ik weigerde om bij je vader te gaan inwonen, zoals de brave echtgenoten van je gehoorzame zussen, en dat heeft hij me niet vergeven. Onze kinderen zijn geboren, Cyrian en daarna Sarah. Ik sloot een lening af voor twintig jaar om een appartement in Montparnasse te kopen, dicht bij het station waarvandaan de treinen naar Bretagne vertrekken. Ik koos voor een carrière in de publieke gezondheidszorg, liever dan in de particuliere, waar ik honderd keer meer verdiend zou hebben. In de schoolvakanties gingen we terug naar Groix. En we zijn er naar teruggekeerd om er het hele jaar

door te gaan wonen, met onze vrolijke club van jong gepensioneerden. Het was intens en feestelijk. We werden weer vrij en licht. Totdat je vorig voorjaar gekke dingen ging uithalen, mijn mooie lief. Je was zesenvijftig, ik koesterde geen argwaan.

Cyrian woont met zijn gezin in Le Vésinet, Sarah woont in Parijs, in de Marais. Ze zijn allebei geslaagd in hun vakgebied, ze lieten ons volkomen met rust, zelfs toen je er eind juni op stond naar een verpleeghuis te verhuizen en ik me met bloedend hart in je beslissing moest schikken. Ik heb tegen niemand gezegd waarom, ik voelde me gehouden aan het medische beroepsgeheim. Trouwens, behalve ons ging het niemand iets aan, en je zou het niet prettig hebben gevonden als ze het wisten. Onze vrienden begrepen het niet. Onze kinderen vonden het een akelige gedachte dat je daar zat, maar ze boden geen van beiden aan om te helpen. Cyrian vluchtte in zijn werk en stelde voor dat hij iemand zou betalen om je thuis te verzorgen. Sarah koos voor de fles en voor onenightstands. Ze zijn een paar keer langs geweest om je een kus te geven, terwijl je toch beter verdiende, en vervolgens kwamen ze te laat. Je had Charlotte zelfs al een jaar niet meer gezien.

Ik ben een geluksvogel, met Monopoly win ik van Pomme, in Parijs vind ik makkelijk een parkeerplek en in de supermarkt sluiten de kassa's na mij. Ik heb jou ontmoet, jij hebt van mij gehouden. Ik ben geboren onder een gelukkig gesternte, maar dat heb jij met je meegenomen en sindsdien is het aardedonker. Je bent je hele leven te laat gekomen, we misten vliegtuigen, treinen, het begin van voorstellingen en films. Het is de eerste keer dat je te vroeg bent, dat je ergens eerder bent dan ik. Ik sta klaar om het uit te proesten om de grap die je met me hebt uitgehaald. Zullen we er straks samen om lachen?

Ik huil niet. Elke keer als we samen naar iemands begrafenis gingen, citeerde jij Stan Laurel: *'If any of you cry at my funeral I'll never speak to you again.'* Ik denk aan Sarahs gedicht. Ik ben een zeegroene weduwnaar met een ontroostbare trui. Een zee-groene boevenvriend met een eenzame trui.

1 november

Pomme, île de Croix

Je jasje hangt nog aan de kapstok in de hal, Lou, niemand durft het weg te halen. Papa, zijn vrouw en mijn halfzus Charlotte zijn gisteren uit Parijs aangekomen, met hun hond, de labradorpup Hopla. Voordat we naar de kerk gingen, liep Albane met hem de tuin in en zei ze: ‘Hopla, number one!’ En ik zweer je, het hondje plaste. Vervolgens zei ze: ‘Hopla, number two!’ Gehoorzaam zakte Hopla door zijn pootjes. Uit haar jaszak haalde ze een tang en een groene plastic zak om zijn drollen op te ruimen. Ze heeft hem gedresseerd. Ze is gek. Daarna zei ze tegen Charlotte: ‘Voordat we op pad gaan, ga je even naar het kamertje waar de koning alleen naartoe gaat!’ En Charlotte ging naar de wc. Toen ze weer terugkwam, kon ik niet nalaten tegen haar te fluisteren: ‘Op een keer vergist je moeder zich en zegt ze “Charlotte, number two!”’, en dan haalt ze haar tang tevorschijn.’

Mijn halfzus vond het niet leuk, maar Jo’s blik leefde even op.

Ik heb papa’s ogen, Charlotte heeft zijn mond. Ze is rossig, met steil haar zoals haar moeder, ik heb bruin haar met krullen, zoals mama. Vandaag word ik tien. Dit jaar krijg ik geen taart, omdat jij dood bent. Mama heeft me vanochtend onopvallend

mijn cadeau gegeven. Ik heb een hekel aan Hello Kitty-roze, mijn nieuwe horloge is zwart, een rouwend horloge, zoals in het gedicht van tante Sarah. Ik hou van zwart, loslatend behang, piepende kranen, een woeste zee, en van kwallen en muggen. Groix heeft zich niet van het vasteland losgemaakt, het is miljoenen jaren geleden van de zeebodem opgedoken, dat heb ik op school geleerd. Ik heb vaak een nachtmerrie waarin het eiland wegzakt in het water en we allemaal verdrinken. Dan word ik huilend wakker, maar ik praat er met niemand over. Ik heb evenveel vrienden in Primitur als in Piwisi. Vroeger was het eiland in tweeën gedeeld; het oostelijke deel was Primitur en het westelijke deel Piwisi. Tegenwoordig kun je over de grens heen trouwen of vrienden zijn. Gedurende het schooljaar wonen mama en ik in Le Bourg, bij mijn opa en oma, in een redershuis. 's Zomers verhuizen we naar Locmaria, naar een vissershuisje dat mama van haar ouders heeft geërfd. We doen *bed & breakfast*, dat loopt goed en zorgt voor de krenten in de pap, ook al lust ik geen pap. Ik ben degene die altijd op de fiets brood voor het ontbijt van de gasten gaat halen. Mama zorgt voor het huishouden, de was, de koffie en de jam. Omdat er geen verwarming is, ontvangen we 's winters geen toeristen.

Ik heb al een heleboel doden gezien, jonge konijntjes die 's nachts op de weg waren overreden door stommelingen die te hard rijden, vogels die door de katten uit het dorp waren gegrepen, en ook een drenkeling die op het strand was aangespoeld. Jou wilde ik niet zien, Lou. Ik herinner me je liever terwijl je bezig bent de chocoladetaart volgens het recept van je vriendin Martine te laten mislukken. Mijn vriendinnen hebben oma's die hen trakteren op taarten, op Bretonse flan of op *tchumpôt*. Jij was zo'n kluns in de keuken dat zelfs je omeletten mislukten. Maar je maakte ze met zo veel liefde klaar dat ik ze opat.